

॥४४॥ ४५॥ ४६॥ ४७॥ ४८॥ ४९॥ ५०॥ ५१॥ ५२॥ ५३॥ पादवत्कृतिमत् ॥ ५४॥ ५५॥ ५६॥ ५७॥ ब्राह्मण्यमिति कुयोनिबंधात्कुप्रतिपहत्तआदानाच्चब्राह्मण्यंनश्यतीतिभावः ॥ ५८॥ ५९॥

गोब्राह्मणहितार्थीयरणेचाभिमुखोहतः ॥ त्रेताग्निमंत्रपूतात्मासमाविश्यद्विजोभवेत् ॥ ४४ ॥ ज्ञानविज्ञानसंपन्नः संस्कृतो वेदपारगः ॥ विप्रो भवति धर्मात्माक्षत्रियः स्वेन कर्मणा ॥ ४५ ॥ एतैः कर्मफलैर्देविन्यूनजाति कुलोद्भवः ॥ शूद्रोऽप्यागमसंपन्नो द्विजो भवति संस्कृतः ॥ ४६ ॥ ब्राह्मणो वाप्यसदृक्तः सर्वसंकरभोजनः ॥ ब्राह्मण्यं ससमुत्सृज्य शूद्रो भवति तादृशः ॥ ४७ ॥ कर्मभिः शुचिभिर्देविशुद्धात्मा विजितेन्द्रियः ॥ शूद्रोऽपि द्विजवत्सेव्य इति ब्रह्माऽब्रवीत्स्वयं ॥ ४८ ॥ स्वभावः कर्मचशुभं यत्र शूद्रेऽपि तिष्ठति ॥ विशिष्टः सद्विजाते वै विज्ञेय इति मे मतिः ॥ ४९ ॥ न यो निर्नापि संस्कारो न श्रुतं न च संततिः ॥ कारणा निद्विजत्वस्य दृक्तमेव तु कारणं ॥ ५० ॥ सर्वोऽयं ब्राह्मणो लोके दृक्तेन तु विधीयते ॥ दृक्ते स्थितस्तु शूद्रोऽपि ब्राह्मणत्वं नियच्छति ॥ ५१ ॥ ब्राह्मः स्वभावः सुश्रोणि समः सर्वत्र मे मतिः ॥ निर्गुणं निर्मलं ब्रह्म यत्र तिष्ठति सद्विजः ॥ ५२ ॥ एते यो निफला देवि स्थानभागे निदर्शकाः ॥ स्वयंच वरेद नोक्ता ब्रह्मणा सृजता प्रजाः ॥ ५३ ॥ ब्राह्मणोऽपि महत्क्षेत्रं लोके चरति पादवत् ॥ यत्तत्र बीजं वपति सा कृषिः प्रेत्य भाविनि ॥ ५४ ॥ विघसा शिना सदा भाव्यं सत्यथालं विना तथा ॥ ब्राह्मं हि मार्गमाक्रम्य वर्तितव्यं बुभूषता ॥ ५५ ॥ संहिता ध्यायिना भाव्यं गृहैर्गृहमेधिना ॥ नित्यं स्वाध्यायिना भाव्यं न चाध्ययनजीविना ॥ ५६ ॥ एवं भूतो हियो विप्रः सत्यं सत्यथे स्थितः ॥ आहिताग्नि रधीयानो ब्रह्म भूयाय कल्पते ॥ ५७ ॥ ब्राह्मण्यं देवि संप्राप्य रक्षितव्यं यतात्मना ॥ यो निप्रतिग्रहादानैः कर्मभिश्च शुचिस्मि ते ॥ ५८ ॥ एतत्ते गुह्यमाख्यातं यथा शूद्रो भवेद्विजः ॥ ब्राह्मणो वाच्युतो धर्माद्यथा शूद्रत्वमाप्नुते ॥ ५९ ॥ इति श्री महाभारते अनुशासनपर्वणि आनुशास० दानधर्म उमामहेश्वरसंवादे त्रिचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४३ ॥ ॥ ५९ ॥ उमो वाच भगवन् सर्वभूतेश देवा सुरनमस्कृत ॥ धर्माधर्मौ नृणां देवब्रह्मि मेऽसंशयं विभो ॥ १ ॥ कर्मणामनसा वाचा त्रिविधं हिनरः सदा ॥ बध्यते बंधनैः पार्श्वैर्मुच्यते प्यथ वा पुनः ॥ २ ॥ केन शीलेन दृक्तेन कर्मणा को ह्यशेन वा ॥ समाचारैर्गुणैः कैर्वा स्वर्गं यांतीह मानवाः ॥ ३ ॥ महेश्वर उवाच देवि धर्मार्थं तत्त्वज्ञे धर्मं नित्येदमेरते ॥ सर्वप्राणिहितः प्रश्रः श्रूयतां बुद्धि वधनः ॥ ४ ॥ सत्यधर्म रताः संतः सर्वलिंगविर्जिताः ॥ धर्मलब्धार्थभोक्ता रस्ते नराः स्वर्गगामिनः ॥ ५ ॥

इति अनुशासनप० नै० भा० त्रिचत्वारिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४३ ॥ ॥ ५९ ॥ भगवन्मिति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ सर्वधर्माश्च माणां हि नैर्विर्जिताः ॥ ५ ॥